

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma / Kasvatus- ja perhetyö

Henna Vanhanen

KASVATETAAN YHDESSÄ - OMAHOITAJUUDEN TOTEUTUMINEN
PÄIVÄKOTI MERIPIRTISSÄ

Opinnäytetyö 2011

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaali- ja kasvatustieteiden osasto, Kasvatus- ja perhetyö

VANHANEN, HENNA

KASVATETAAN YHDESSÄ - omahoitajuuden toteuttaminen päiväkotikiirissä Meripirtissä

Opinnäytetyö

37 sivua + 3 liitesivua

Työn ohjaaja

Lehtori Virve Remes

Toimeksiantaja

Lapsen ääni -kehittämishjelma

Maaliskuu 2011

Avainsanat

kasvatuskumppanuus, omahoitajuus, varhaiskasvatus

Opinnäytetyössä tutkittiin, miten omahoitajamenetelmä lisää lapsen osallisuutta arkeen ja tukee kasvatuskumppanuutta. Työssä tutkittiin työntekijöiden mielipiteitä ja ajatuksia omahoitajuudesta ja sen toteutumisesta. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Lapsen ääni -kehittämishjelman kanssa, joka on osa valtakunnallista sosiaali- ja terveysministeriön Kaste-ohjelmaa.

Tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeiden avulla, jotka suunniteltiin teorian pohjalta perustuen ne kiintymyssuhdeteorian ja kasvatuskumppanuuteen.

Opinnäytetyössä käsitellään varhaiskasvatusta, vuorovaikutuksen merkitystä minäkäsitykseen ja itsetuntoon, lapsen osallisuutta arjessa, kasvatuskumppanuutta ja omahoitajuutta. Työssä tulevat esille, kuinka omahoitajuus vaikuttaa kasvatuskumppanuuteen päiväkodin ja perheen välillä sekä miten lapsen osallisuus lisääntyy sen avulla. Meripirtin päiväkodissa on vasta aloitettu omahoitajuuskokeilu, joten on hyvä selvittää sen vaikutuksia.

Tutkimuksen tuloksista selvisi, että työntekijät ovat pääosin tyytyväisiä omahoitajuuteen ja sen toimivuuteen päiväkotikiirissä Meripirtissä. Suurena haasteena nähtiin vuorohoidon ja omahoitajuuden sulautuminen yhteen. Tulosten mukaan omahoitajuus lisää luottamusta ja yhteistyötä vanhempien välillä, mutta toisaalta omahoitajuutta on vaikea toteuttaa vuorohoidollisista syistä.

Opinnäytetyön tulosten perustella voidaan todeta, että omahoitajamenetelmä saavuttaa annetut tavoitteet – kasvatuskumppanuus syvenee ja lapsen osallisuus arjessa kasvaa. Vanhempien ja henkilöstön vuorovaikutus kehittyy, ja lapsen tarpeita on enemmän aikaa kuunnella.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Care

VANHANEN, HENNA

LET'S RAISE A CHILD TOGETHER - the Realisation of
Primary Nursing in the Meripirtti Day Care Centre

Bachelor's Thesis

37 pages + 3 pages of appendices

Supervisor

Virve Remes, lecturerin

Commissioned by

Lapsen ääni Development programme

March 2011

Keywords

early childhood education, pedagogical partnership,
primary nursing

The purpose of the work was to study how the primary nursing method increases a child's participation in everyday life and promotes pedagogical partnership. The study focused on nursery workers' views and thoughts on primary nursing and its realisation. The study was done in co-operation with the Lapsen ääni development programme which is a part of the National Development Programme for Social Welfare and Health Care (Kaste).

The study was qualitative. The data was gathered with questionnaires which were designed on the basis of attachment theory and pedagogical partnership.

The study deals with early childhood education, the importance of interaction for self-image and self-esteem, the child's participation in everyday life, pedagogical partnership and primary nursing. The study shows how primary nursing affects the pedagogical partnership between the day care centre and home and increases the child's participation. An experiment in primary nursing was recently initiated in the Meripirtti day care centre so it is useful to determine its effects.

The study found that the staff is for the most part satisfied with primary nursing and its functionality in the Meripirtti day care centre. The combining of 24-hour day care and primary nursing was seen as a major challenge. According to the results, primary nursing increases the trust and co-operation between the day care centre and the parents but is difficult to implement due to reasons related to 24-hour day care.

The results of the study show that the primary nursing method meets the set goals; the pedagogical partnership grows deeper and the child's participation in everyday life increases. The interaction between the parents and the staff improves and the child receives more attention and support for everyday living.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	TAUSTA	7
	2.1 Lapsen ääni -hanke	7
	2.2 Auta lasta kasvamaan -hanke	8
	2.3 Meripirtin päiväkoti	8
3	VARHAISKASVATUS	9
	3.1 Laki varhaiskasvatuksen taustalla	10
	3.2 Kasvattajan rooli	10
4	VUOROVAIKUTUS	11
	4.1 Varhainen vuorovaikutus	11
	4.1.1 Minäkäsitys ja itsetunto	12
	4.1.2 Vuorovaikutuksen merkitys	12
	4.2 Kiintymyssuhde	12
5	LAPSEN OSALLISUUS ARJESSA	13
	5.1 Osallisuus	13
	5.2 Lapsen näkökulma	14
6	KASVATUSKUMPPANUUS	15
	6.1 Kasvatuskumppanuuden rakentuminen	16
	6.2 Kasvatuskumppanuuden merkitys	17
	6.3 Kasvatuskumppanuutta ohjaavat periaatteet	18
	6.3.1 Kuuleminen	18
	6.3.2 Kunnioitus	19
	6.3.3 Luottamus	19
	6.3.4 Dialogi	19
7	OMAHOITAJUUS	20

7.1 Päivähoidon haasteet	20
7.2 Omahoitajuus Meripirtin päiväkodissa	21
8 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	21
8.1 Tutkimuksen esittely ja tutkimuskysymys	21
8.2 Tutkimusmenetelmä	22
8.3 Tutkimusaineiston analysointi	23
8.4 Tutkimuksen kulku	23
9 TUTKIMUSTULOKSET	24
10 TULOSTEN YHTEENVETO JA TARKASTELU	29
10.1 Tutkimusmenetelmän arviointi	30
10.2 Tutkimuksen luotettavuus	31
10.3 Jatkotutkintamahdollisuudet	32
11 POHDINTA	32
LIITTEET	
Liite 1. Saate päiväkodin työntekijöille	
Liite 2. Kyselylomake	

1 JOHDANTO

Olennaista ei ole se, onko lapsi syönyt tai askarrellut vaan onko lapsi tullut aidosti kohdatuksi ja tietääkö aikuinen mitä lapselle kuuluu (Mikkola & Nivalainen 2010, 33).

Ihmisen elämänkaaressa varhaislapsuus on tärkein vaihe, koska silloin ihmisen kehityksessä tapahtuu eniten. Lapsuudessaan ihminen on vastaanottavaisimmillaan ja siksi ympäristö jättää häneen monipuolisen ja lähtemättömän jäljen. Myöhemmin lapsi voi ehkä tehdä valintoja itsenäisemmin, mutta olennainen perusta myöhemmälle elämälle määritellään juuri ensimmäisinä elinvuosina. (Turunen 2005, 59.)

Pienen lapsen kasvaminen ja elämä hänen kanssaan on yhtä seikkailua. Siinä on aina mukana myös ajatus tulevaisuudesta, mutta tuo tulevaisuus on arvaamaton eikä koskaan voi tietää millaiseen maailmaan lapsi on matkalla. Aikuinen voi vain olla läsnä ja auttaa lasta selviämään ja ymmärtämään ympäristöään. Lapsen kanssa eläessä ajatus siirtyy usein tulevaisuuteen, mutta lapsuus ei ole vain välivaihe kohti aikuisuutta – lapsen elämä on tässä ja nyt. Lapsuus on ainutkertainen ja tämän lyhyen ajan jokainen päivä, viikko ja kuukausi ovat tärkeitä. (Jarasto & Sinervo 1997, 9, 15.)

Omahoitajamenetelmän kokeilu alkoi Soukankujan päiväkodissa 1996 Tarja Lundin ohjaamana. Nyt omahoitajatyömenetelmä on sovellettu Meripirtin ympärivuorokautisen päiväkodin tarpeita vastaavaksi. Tutkin ja selvitin kyselyn avulla Meripirtin työntekijöiden mielipiteitä ja ajatuksia omahoitajuuden toteutumisesta ja vaikutuksista vuoropäiväkodissa. Työn tavoite oli selvittää, kuinka omahoitajuus tukee lapsen osallisuutta arjessa ja kasvatuskumppanuutta varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tulokset ovat toivottavasti hyödyllisiä sekä päiväkodin henkilökunnalle että perheille, kun tutkitaan omahoitajuuden vaikutuksia arkeen.

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen elämää ja kehitystä, jokainen hetki on ainutlaatuinen. Ensimmäiset elinvuodet ovat tärkeitä, joten lapselle läheisten ihmisten on tehtävä kaikkensa lapsen eteen. Minulla on kokemusta varhaiskasvatuksesta ja työstä lasten kanssa, joten tutkimuksen aihe on lähellä omaa työtäni, vaikken pääsisikään itse toteuttamaan omahoitajuutta koskaan. Päädyin käsittelemään omahoitajuutta yhteistyötähoni ehdotuksesta ja innostus aihetta kohtaan kasvoi matkan varrella. Omahoita-

juus kiinnosti minua jo ennen tutkimuksen aloittamista, mutta aihe sai syvemmän merkityksen tutkimuksen aikana.

Aiheena omahoitajuus on mielenkiintoinen, sillä omahoitajuutta on tutkittu melko vähän ja aiheesta löytyy heikosti kirjallisuutta. Aiheesta on kuitenkin tehty tutkimuksia etenkin opinnäytetöiden muodossa. Omahoitajuuden perimmäinen tarkoitus on löytää lapselle turvallinen aikuinen, johon lapsi voi tukeutua päivähoidossa ja joka rakentaa vahvimman siteen perheen ja hoitopaikan välille.

2 TAUSTA

Lapsen ääni -kehittämishjelma aloitti omahoitajamenetelmän kokeilun Kotkassa Meripirtin päiväkodissa syksyllä 2009. Kehittämishjelman aikana tuotetaan ja kootaan tietoa lapsille, nuorille ja lapsiperheille suunnattujen palvelujen tilasta sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehityksestä. Ohjelman aikana pyritään luomaan myös uusia erityisesti hyvinvoinnin tilaa kuvaavia indikaattoreita. Kiinnostus lapsilähtöiseen työhön ja lapsien hyvinvoinnin edistämiseen ohjasi minut tekemään opinnäytetyön omahoitajuudesta. (Lapsen ääni -kehittämishjelma.)

2.1 Lapsen ääni -hanke

Lapsen ääni -kehittämishjelma on osa valtakunnallista sosiaali- ja terveystieteiden Kaste-ohjelmaa. Hankekokonaisuus toteutetaan Etelä-Suomen alueella ja sen päätaavoitteena on lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen. Lapsen ääni -kehittämishjelma perustuu laaja-alaiseen, moniammatilliseen yhteistyöhön kuntien sosiaali-, terveys-, varhaiskasvatus-, opetus- ja nuorisotoimen sekä oppilaitosten ja järjestöjen kesken. Etelä-Kymenlaakson perhepalveluverkosto-hanke on yksi Lapsen ääni -osapilotista. (Lapsen ääni -kehittämishjelma.)

Lapsen ääni -hanke tekee yhteistyötä Meripirtin päiväkodin kanssa, jossa sovelletaan omahoitajuustyömenetelmää ympärivuorokautisen päiväkodin tarpeita vastaavaksi. Minua pyydettiin tekemään tutkimus siitä, miten arjen osallisuus ja kasvatuskumppanuus syvenevät omahoitajamenetelmän avulla.

2.2 Auta lasta kasvamaan -hanke

Psykologi Tarja Lund on kehittänyt ”Auta lasta kasvamaan” -menetelmän, jonka kokeilu alkoi Espoossa Soukankujan päiväkodissa vuonna 1996. Kokeilun tarkoituksena oli miettiä erilaisia toimintatapoja, jotka pyrkivät paremmin vastaamaan taaperoikäisen lapsen tarpeisiin. Lundin mukaan normaaliin kehitykseen kuuluu, että lapsi on kiinnostunut tutuista ihmisistä ja luo heihin merkittäviä suhteita. Ne ovat merkittäviä vaikka eivät korvaa äiti–lapsi-suhdetta. Pitkät, jatkuvasti toistuvat erot äidin ja taaperon välillä saattavat joskus muodostua stressiksi lapselle tai äidille. Jos erot äidistä käsitellään oikealla tavalla, kykenee lapsi hallitsemaan stressinsä. Liian paljon päivähoitoa liian varhain on osoittautunut suureksi stressitekijäksi monelle lapselle, joten päivähoitokäytäntöjä kehittämällä voidaan helpottaa lapsen stressiä ja välttyä haittavaikutuksilta. Ryhmähoidossa lapsen stressi lisääntyy, jolloin on parempi, jos lapsella on ainoastaan yksi aikuinen vanhempiansa lisäksi. Omahoitajamenetelmä on keino vähentää pienen lapsen stressiä päivähoitossa. (Koivunen 2009, 84 - 85.)

Omahoitajamenetelmä-kokeilusta saatiin Soukankujan päiväkodissa hyviä kokemuksia, ja kokeilun jälkeen toimintatavat jäivät jokapäiväiseksi käytännöksi. Omahoitajamenetelmän avulla lasta ei luovuteta kasvottomaan laitokseen, vaan yhdelle tutulle hoitajalle, joka oppii tuntemaan lapsen, ottaa huomioon hänen tarpeensa ja erityislaatuunsa. Vanhempiin pidettiin yhteyttä mahdollisimman tiiviisti, sillä lapselle on tärkeää, että äiti ja isä tietävät ja haluavat tietää, miten hänen päivänsä on sujunut. Näin lapsen elämä ei ole katkottuja pätkiä vaan turvallinen jatkumo. Kokeilun konsulttina ja vetäjänä toimi psykologi Tarja Lund. Kokeilun tuloksena havaittiin yhteistyön parantuneen vanhempien ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Tärkeintä oli kuitenkin se, että lapsen tarpeet pystyttiin huomioimaan paremmin kuin aikaisemmin. (Lund 2009.)

2.3 Meripirtin päiväkotit

Meripirtin päiväkotit on Kotkassa sijaitseva yksikkö, jossa lapsille tarjotaan ympärivuorokautista päivähoitoa sekä pidennettyä iltahoitoa. Päiväkodin toiminta-ajatus on tukea lapsen kasvua ja oppimista turvallisessa ja kodinomaisessa ympäristössä yhteistyössä vanhempien kanssa. Omahoitajamenetelmä on uusi käytäntö Meripirtin päiväkodissa ja uusi vuoroitoyksikkö avautui kesällä 2010. Vuoroitoyksikössä on tällä hetkellä neljä ryhmää: kaksi alle 3-vuotiaiden ryhmää ja kaksi 3–5 -vuotiaiden ryhmää. Vuoroitoyksikön esiopetusryhmä sijaitsee eri tiloissa, Haukkavuoren koululla. Van-

hoissa Meripirtin tiloissa on tällä hetkellä sisarusryhmä, joka on päiväryhmä. Päivittäinen kanssakäyminen ja yhteistyö perheiden kanssa, vasu-keskustelut ja kuukausitiedotteet toimivat pohjana omahoitajuudelle.

Omahoitajalla on vastuullaan kuusi lasta. Päiväkodissa on vuorohoitajia, jotka liikkuvat ryhmästä toiseen. Lastentarhanopettajat ja muutama lastenhoitaja tekevät vain päivävuoroa. Meripirtissä on yhteensä 23 kasvattajaa.

3 VARHAISKASVATUS

Kasvatus on ihmisten tuottamaa toimintaa, jossa on pohjimmiltaan kyse ihmiseksi kasvattamisesta. Ihmiseksi kasvattaminen toteutuu kasvattajan ja kasvavan yhteistoiminnan sekä kasvattajien keskinäisen yhteistoiminnan tuloksena. (Alasuutari, Hännikäinen, Karila, Nummenmaa & Rasku-Puttonen 2006, 21 - 22.)

Päiväkodissa kasvatus perustuu vanhempien ja henkilöstön kiinteään yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen. Varhaiskasvatus tapahtuu useimmiten kotona tai päivähoitossa ja kohdistuu lähinnä alle kouluikäisiin lapsiin. Kasvatus on tavoitteellista ja määrätietoista toimintaa, jolla pyritään edistämään yksilön persoonallisuuden kehittymistä ja tukemaan yksilön valmiuksia selviytyä itsenäisestä elämästä. Kasvatuksella voidaan tarkoittaa kaikkia niitä välillisiä ja välittömiä toimenpiteitä tai tekijöitä, joilla pyritään vaikuttamaan kasvatettavaan. Kasvatus on aina vuorovaikutuksellista toimintaa, jossa kasvattaja ja kasvatettava vaikuttavat toisiinsa. Sen tavoitteena on eheä ja tasapainoinen persoonallisuus, jota yksilöllisyys säätelee voimakkaasti. (Peltonen 2004, 21.)

Varhaiskasvatuksessa työskennellään monenlaisten perheiden ja heidän lastensa kanssa. Tavoitteena on hyvinvoiva lapsi. Lapsen kasvaminen ja kasvattaminen tapahtuvat vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa, joten kasvatuksen suunnittelussa tulee ottaa huomioon koko ympäristö. Lapsen yksilöllinen kasvu, kehitys ja oppiminen tapahtuvat ympäristön yhteisprosessina. Lapsella on usein monta kasvattajaa, jotka vaikuttavat joko suoraan tai välillisesti lapsen elämään. Jokainen lapsi on omanlaisensa, erilainen ja erityinen persoona. Päivähoitossa yksilöllisyyden huomioonottaminen on vaativa ja haastava tehtävä, koska jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet ja piirteet tulee ottaa huomioon myös hänen toimiessaan osana suurta ryhmää. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 8, 32; Koivunen 2009, 19.)

3.1 Laki varhaiskasvatuksen taustalla

Valtio määrittelee ja luo raamit varhaiskasvatukselle lakien ja asetusten avulla. Laissa lastenpäivähoito määritellään lapsen hoidon järjestämistä päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana. Päivähoitoa voivat saada lapset, jotka eivät ole vielä oppivelvollisuusikäisiä sekä jos erityiset olosuhteet sitä vaativat eikä hoitoa ole muulla tavoin järjestetty. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Mikkola & Nivalainen 2010, 12; Lastensuojelulaki 1. §; Päivähoitolaki 1. §, 2. §).

Päivähoidon tavoitteena on tukea lasten koteja kasvatustehtävissään ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoidon on tarjottava omalta osaltaan lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö. Päivähoidon tulee myös edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti, yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen. (Lastensuojelulaki 2 a §.)

Vastuu lapsen hyvinvoinnista on lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla. Lapsen vanhemman ja muiden huoltajien tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi (Lastensuojelulaki 2 §).

3.2 Kasvattajan rooli

Kasvatuksen lähtökohtana ovat lapsen tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Kasvattajan tärkein tehtävä on turvata lapselle hänen lapsuutensa ja taata kasvurauha. Kasvattajan tulee osata havainnoida ja kuunnella lasta sekä mahdollisuuksien mukaan tutustua lapsen elämään ja perheeseen kokonaisuudessaan. Yhteistyö vanhempien kanssa on ehdottoman tärkeää. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden on hyvä tietää lapsesta ja perheen elämäntilanteesta mahdollisimman paljon, etenkin päivähoiton alkaessa. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 11, 34.)

Kasvattajan läsnäolo on tärkeää lapsen elämässä. Kasvattajan on osattava olla myös henkisesti läsnä ymmärtäen lasta ja auttaen häntä kaikissa tilanteissa tarpeen mukaan.

Läsnäolo ei välttämättä tarkoita sanallista vuorovaikutusta vaan käytettävissä olemista ja huolenpitoa, joka lisää lapsen turvallisuuden tunnetta. (Koivunen 2009, 85.)

Lapsen oleminen päivähoitossa on osa kotikasvatuksen tukemista. Kasvattajan tehtävä on toimia lapsen kanssa parhaansa mukaan sen ajan, kun lapsi on hoidossa. Päivähoitossa lasten hoitaminen sisältää perushoidon sekä hoivan. Hoito on lapsen tarpeisiin vastaamista: ravinto, vaatteet, siisteys, ulkoilu, läheiset ja turvalliset ihmissuhteet sekä riittävä uni. Hoiva tarkoittaa tapaa, jolla lasta hoidetaan, hoitoa hoivaten. Hoidon tulisi sisältää hoivaelementtejä, joissa pyritään lapsen kaikinpuolisen hyvinvoinnin ja turvallisuuden saavuttamiseen lämpimässä vuorovaikutuksessa. Hoitajan tulisi osoittaa kiinnostusta lasta kohtaan ja innostua lapsen kiinnostuksen kohteista. Jokaiselle lapselle tulisi osoittaa tasapuolisesti huomiota ja lasten turvallisuus tulisi taata kaikkialla. (Peltonen 2004, 32; Koivunen 2009, 12, 17.)

4 VUOROVAIKUTUS

Vuorovaikutus on kaiken perusta, ja se on aina ihmissuhteiden pohjana. Se voi olla tietoista tai tiedostamatonta viestintää, jossa molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa. Vuorovaikutuksella on suuri merkitys lapsen minäkäsityksen ja itsetunnon syntyyn.

4.1 Varhainen vuorovaikutus

Varhaisen vuorovaikutuksen syntyminen ja jatkuminen riippuvat aina aikuisen toiminnasta, sillä aikuinen luo sille tarvittavat olosuhteet. Aikuinen on vastuussa siitä, millaiseksi lapsen varhaisimmat, myöhemmän kehityksen perustan luovat, vuorovaikutuskokemukset muodostuvat. Kehityksen ja oppimisen edellytyksenä on kuitenkin lapsen oma kapasiteetti, vuorovaikutus sekä jatkuva, aktiivinen ja riittävän syvä kontakti jonkun ihmisen kanssa. (Arajärvi 2001, 20; Launonen 2007, 20.)

Aikuisen tuki ja malli ovat lapselle ehdottoman tärkeitä. Aikuisen tehtävä on tarjota turvallista vuorovaikutusta, jossa lapsi voi testata ja kokeilla rajojaan ja luottaa siihen, että aikuinen myös asettaa rajat. Lapsen perusturvallisuus kehittyy ja vahvistuu arjen kohtaamisissa aina, kun lapsi saa osakseen hyväksyntää ja läheisyyttä. Lapselle on tärkeää tietää, että hän on erityinen ainakin jollekin aikuiselle tai aikuisille. (Mikkola & Nivalainen 2010, 19 - 20.)

4.1.1 Minäkäsitys ja itsetunto

Ihminen luo itse oman maailmansa ja minänsä samalla, kun hän on vuorovaikutuksessa muihin. Toisilta saatu palaute vaikuttaa kenties eniten siihen, millainen minäkäsitys lapselle lopulta muodostuu. Avoin vuorovaikutus, joka tarkoittaa, että toinen otetaan huomioon ja arvostetaan sellaisenaan, edistää positiivisen minäkäsityksen ja vahvan itsetunnon kehittymistä. Perusta minäkäsitykselle luodaan jo varhaislapsuudessa, kun lapsi kokee olevansa rakastettu ja hyväksytty. Yksilö rakentaa käsitystä itsestään vuorovaikutuksesta saadun kokemuksen avulla. Aikuisen rooli on tärkeä myös, kun lapsi rakentaa itsetuntoaan. Se syntyy lapselle hyväksytyksi tulemisen tunteesta, joten itsetunnon vahvistamisen lähtökohtana on, että aikuinen on aidosti kiinnostunut lapsesta. Päivähoitoikäisen lapsen tärkein kehitysvaihe liittyy lapsen itsetunnon kehittymiseen ja minuuden vahvistamiseen. (Aho 1996, 26, 28, 48; Mikkola & Nivalainen 2010, 14.)

4.1.2 Vuorovaikutuksen merkitys

Aikuiset muokkaavat vuorovaikutustilanteita sellaisiksi, että ne houkuttelevat lasta harjoittelemaan käyttäytymismuotoja, jotka ovat lapselle juuri siinä kehitysvaiheessa tärkeitä. Aikuiset muokkaavat myös ympäristöä aktiivisesti sellaiseksi, että lapsen on helppo havainnoida ja jäsentää sitä. Ihanteellinen ympäristö tarjoaa lapselle juuri niitä toimintoja, joita hän itse haluaa sillä hetkellä harjoitella. Lapselle ei kyse ole kuitenkaan tietoisesta harjoittelusta. Aikuisen tuella lapsi osaa tehdä asioita, joihin ei kykene vielä itsenäisesti. Lapsi oppii kaikki vaativat älylliset toiminnot ensin sosiaalisesti, yhteistoiminnassa aikuisen kanssa. Kun lapsen taito on riittävän vahva, se sisäistyy omaksi taidoksi, jonka lapsi hallitsee itsenäisesti. Kaiken psyykkisen elämän perustana on pyrkimys ymmärtää itseään ja ulkopuolista maailmaa. Siten keskeistä ovat vuorovaikutus ja yksilön oma sisäinen kokemus itsestä ja muista. (Arajärvi 2001, 22; Launonen 2007, 21.)

4.2 Kiintymyssuhde

Kiintymyssuhdeteoria pyrkii ymmärtämään ja kuvaamaan varhaisten ihmissuhteiden vaikutusta myöhempään kehitykseen. Se ei ole teoria sen enempää rakkaudesta kuin onnellisuudestakaan. Teorian avulla pystytään tutkimaan, missä olosuhteissa ja millä tavoin ihmiset hakevat toistensa läheisyyttä ja toisistaan turvaa sekä millaisia oletuksia heillä on itsestään, vuorovaikutussuhteistaan ja toisista ihmisistä. Kiintymyssuhdeteo-

rian parasta antia on lapsen tarpeiden tunnustaminen ja kunnioittaminen. John Bowlby korosti sitä, että lapsi tarvitsee pysyviä ihmissuhteita ja että niiden katkokset voivat olla kehityksen kannalta riskitekijä. (Sinkkonen & Kalland 2002, 8.)

Pieni lapsi pyrkii kiinnittymään aktiivisesti päivittäiseen hoitajaansa. Mitä nuorempi lapsi on, sitä enemmän hän tarvitsee hoitajansa tukea turvallisuudentunteen ylläpitämiseksi. Kun lapsi kokee olonsa turvalliseksi, hänellä on halua ja kykyä tutkia ympäristöään. Lapsi pyrkii kohti osaamista ja hallintaa ja käyttää hoitajaansa turvallisenä perustana, josta lähtien hän voi tutkia ympäristöään. (Sinkkonen & Kalland 2002, 21, 23.)

Jos lapsi kokee, että häntä hoitavat aikuiset yrittävät ymmärtää hänen todellisuuttaan ja antavat tilaa ilmaista kaikenlaisia tunteita, lapsi tuntee olonsa turvalliseksi. Sen turvallisuuden tunteen varassa lapsi uskaltaa muodostaa läheisiä ihmissuhteita myös aikuisena. (Sinkkonen & Kalland 2002, 11.)

5 LAPSEN OSALLISUUS ARJESSA

Lapsi ei ole passiivinen, ulkoapäin ohjattavissa vaan itsessään toimintahakuinen, aktiivinen. Lasta ohjattaessa pitää antaa lapsen itse ratkaista ongelmia, ja toimintaviettiä tulee ohjata ennen kaikkea leikin avulla. (Friedrich Fröbel 1782 - 1852)

5.1 Osallisuus

Osallisuus tarkoittaa syvälle käyvää prosessia, jossa yksilö osallistuu aktiivisesti sosiaalisen yhteisön käänteisiin ja rakentaa identiteettiään suhteessa näihin yhteisöihin. Oppiminen on tulemista osalliseksi yhteisön sosiaalisesti jäsentyneistä käytännöistä ja toiminnoista. (Alasuutari, Hännikäinen, Karila, Nummenmaa & Rasku-Puttonen 2006, 13.)

Sosiaaliset suhteet ovat tärkeitä inhimillisen kehityksen perustana. Yhteisö tarjoaa puitteet yksilön kognitiiviseen, sosiaaliseen ja emotionaaliseen kehitykseen. Näiden tulisi olla sellaisia, että ne tukevat yksilön jäsenyyttä ryhmässä ja kanssakäymisten kautta opettavat tuntemaan itseään. Sosiaaliset suhteet vaikuttavat työskentelyyn päiväkodissa. Jokapäiväiset kokemukset ja oppiminen yhdessä toisten lasten kanssa ovat tärkeitä, sillä ne tarjoavat lapselle mahdollisuuden sosiaalisten taitojen kehittämiseen

ja vaikuttavat ryhmän ilmapiirin rakentumiseen. Työskennellessään ryhmässä lapset oppivat tuntemaan toisiaan sekä käsitykset ja havainnot toisista lapsista tarkentuvat. Myös lapsen omat näkemykset laajenevat, kun hän joutuu käsittelemään erilaisia ajatuksia, näkökulmia ja kokemuksia ryhmässä. Näin ollen lapsi ei yksinomaan sisäistä ja omaksu yhteisön kulttuuria, vaan omalla aktiivisella panoksella muokkaa sitä. (Alasuutari ym. 2006, 13 - 14.)

Yhdessä työskentely auttaa lasta syventämään erilaisten asioiden ymmärtämistä ja kehittämään vuorovaikutuksessa tarpeellisia sosiaalisia taitoja. Vuorovaikutus lasten kesken ja lapsen ja aikuisten välillä yhteisissä toiminnoissa vaikuttaa siihen, että lapsesta tulee taitava osallistuja oman yhteisön elämässä. Kun lapsi oppii päiväkodissa arvostamaan ryhmään luonnostaan kuuluvaa erilaisuutta, oppii hän myös luottamaan toisiin. (Alasuutari ym. 2006, 13 - 14.)

5.2 Lapsen näkökulma

Lasten omien näkökulmien tavoittaminen ja niiden mukaanotto osaksi arjen kasvatus-työtä on jokaisen työntekijän haaste. Lapsen näkökulma koskee lapsen omia näkemyksiä tai lasten omaa kulttuuria, joten tätä koskevan tiedon tuottamisessa lapsi on aktiivisesti itse osallisena. Lapsen näkökulman esille ottaminen on lapsen osallisuutta. Se, miten lähelle lapsen näkökulmaa aikuinen voi päästä, riippuu siitä, miten he arvostavat lapsen omaa kulttuuria ja tapaa kokea ja ymmärtää maailmaa, millaista erityistietoa heillä on lasten oppimisesta ja kehitymisestä, miten he saavuttavat lasten luottamuksen sekä miten paljon aikaa ja herkkyyttä heillä on lasten maailman tavoittamiseen. (Ikonen & Virtanen 2007, 167 - 168.)

Lapsen mielipiteiden kuunteleminen ja hänen ottamisensa mukaan yhteisen toiminnan suunnitteluun ja päätöksentekoon ei tarkoita sitä, että lapsen jokainen toive olisi pyrittävä toteuttamaan. Lasten osallisuuden mahdollistaminen tarkoittaa demokraattisten toimintaperiaatteiden vähittäistä yhdessä opettelua, eri osapuolten kuulemista, sopimista ja neuvottelua. (Ikonen & Virtanen 2007, 170.)

Lapselle merkityksellinen toiminta ja yksilöllisistä lähtökohdista rakentuvat kokemukset lisäävät hänen oppimismotivaatiotaan, sitoutumistaan ja oppimiselle otollista emotionaalista viirettä. Se, että lapsi saa kokea muiden arvostavan hänen ajatuksiaan ja kokemuksiaan, lisää hänen myönteistä käsitystä itsestään. Oleellista on, ettei lasten kuu-

leminen ja vaikuttaminen tapahdu vain aikuisten keskuudessa ja tietoisuudessa, vaan lapset ovat myös itse tietoisia siitä. Useimmiten kasvattajat havainnoivat lapsia ja tekevät sen pohjalta aikuisten kesken pedagogiset päätelmät ja suunnitelmat. Lapset suljetaan usein prosessin ulkopuolelle; he eivät ole toimijoita tai vaikuttajia vaan arvioinnin kohteita. (Ikonen & Virtanen 2007, 170 - 171.)

Keskeistä lasten osallisuudessa on aikuisten asenne. Lapsen vanhempien ja kasvattajien tulee asennoitua lapsen esittämiin näkökulmiin vakavasti: he ovat valmiita luopumaan suunnitelmistaan ja tulkinnoistaan sekä antamaan tilaa vaihtoehtoisille tavoille tehdä ja nähdä asioita. Aikuisilla tulee olla herkkyyttä ja taitoa tulkita lasta hänen omista lähtökohdistaan, jotta lapsen näkökulma tulee esille ja lapsi saa osallistua arkeen. (Ikonen & Virtanen 2007, 171.)

6 KASVATUSKUMPPANUUS

Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma (VASU) on osaltaan vaikuttanut siihen, että päivähoitossa on otettu käyttöön käsite kasvatuskumppanuus. Kasvatuskumppanuus on työntekijöiden ja vanhempien välistä keskinäistä, vastavuoroista ja tasavertaista vuorovaikutusta. Sillä tarkoitetaan vanhempien ja varhaiskasvattajien tietoista sitoutumista ja toimimista lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tueksi. Kasvatuskumppanuus lähtee lapsen tarpeista ja sitä ohjaa lapsen edun sekä oikeuksien toteuttaminen, mutta se edellyttää vanhempien ja kasvattajien keskinäistä luottamusta ja huolen jakamista arjen kasvatuskysymyksissä. Koti ja päivähoito tuodaan lähelle toisiaan kasvatuskumppanuudessa. Sen tavoitteena on syventää asteittain kasvattajien ja vanhempien kohtaamisia. (Kaskela & Kekkonen 2006, 11, 14 - 15, 20; Koivunen 2009, 52.)

Lapsi rakentaa perheen ihmissuhteiden rinnalle omia suhteitaan häntä hoitaviin ja opettaviin aikuisiin sekä vertaisryhmän lapsiin. Lapsen ja kasvattajan välinen vuorovaikutus muodostaa kasvatussuhteen, jossa lapsi muodostaa käsitystä itsestään ja kokemuksistaan päivähoiton kasvuympäristössä. Kasvattajien ja vanhempien samantarvoiset, mutta sisällöltään erilaiset tiedot lapsesta ja taidot toimia lapsen kanssa yhdistyvät lapsen hyvinvointia kannattelevalla tavalla. Vanhemmilla on kuitenkin ensisijaisesti oman lapsensa kasvatustavuu ja -oikeus. (Kaskela & Kekkonen 2006, 5 - 6, 17.)

Kasvatuskumppanuus perustuu molemminpuoliseen kunnioitukseen. Vanhemmilla ja ammattilaisilla on yhteisiä tavoitteita lapsen kasvatuksessa. Lainsäädännössä (Laki lasten päivähoidosta 367/1973) on määritelty kaksi tehtävää päivähoidolle: lasten kehityksen kokonaisvaltainen tukeminen ja perheiden kotikasvatuksen tukeminen. (Alasuutari ym. 2006, 93.)

6.1 Kasvatuskumppanuuden rakentuminen

Vanhempien ja työntekijöiden suhde alkaa tutustumisella toisiinsa. Tutustumisen kautta osapuolet rakentavat kuvaa siitä, voiko toiseen luottaa. Työntekijän motivaatio, innostus työstään ja aito välittäminen lapsesta rakentavat luottamusta. Perheen kanssa käydään myös aloituskeskustelu joko päiväkodilla tai perheen kotona tutustumiskäynnillä. Keskustelun tavoitteena on jutella päivähoiton aloituksesta sekä perheen odotuksista ja toiveista. Perheen kotona työntekijällä on ainutlaatuinen tilaisuus luoda kuulevaa ja luottamukseen perustuvaa suhdetta perheeseen. (Alasuutari ym. 2006, 98; Kaskela & Kekkonen 2006, 42.)

Päivähoitossa lapsi otetaan vastaan perheensä jäsenenä ja tutustuminen alkaa. Työntekijä auttaa lasta kestämään eron vanhemmistaan sekä luomaan suhteen aluksi yhteen kasvattajaan ja vähitellen myös ryhmän muihin aikuisiin. Kasvattaja auttaa lasta liittymään osaksi vertaisryhmäänsä. Joissakin päivähoitoyksiköissä on kehitetty niin sanottua omahoitaja- tai vastuukasvattajakäytäntöä, joka mahdollistaa sekä lapsen että perheen yksilöllisen huomioimisen päivähoiton aloitusvaiheessa. Omahoitajakäytäntö auttaa lasta turvautumaan ja lohduttautumaan aloitusvaiheessa yhden kasvattajan lähelle, joka hänelle on nimetty. Järjestely voi tuoda vanhemmille helpotusta, kun he voivat jakaa ajatuksiaan ensisijaisesti yhden kasvattajan kanssa. Lapsen asettuminen päivähoitoon edellyttää työntekijöitä vanhempien ja kasvattajien tukemista. (Kaskela & Kekkonen 2006, 43 - 44.)

Päivittäiset kohtaamiset rakentavat kasvatuskumppanuutta. Yhteinen vuoropuhelu vanhempien, kasvattajan ja lapset välillä tapahtuu päivittäisissä kohtaamisissa vanhemman tuodessa tai hakiessa lasta päivähoidosta. Kasvatuskumppanuus ja vuoropuhelu vanhempien ja kasvattajien välillä rakentuu prosessina koko päivähoiton ajan. Päivittäiset keskustelut avaavat tilaa puhua sekä arkisista että vaikeimmistakin asioista. Vanhemman ja kasvattajan luottamuksellinen ja syvenevä vuoropuhelu on aina

lapsen parhaaksi. Päivittäinen asioiden jakaminen helpottaa huoli- tai pulmatilanteiden esille ottamista puolin ja toisin. (Kaskela & Kekkonen 2006, 44 - 45.)

Kasvatuskeskustelut vanhempien kanssa ovat keskeinen kasvatuskumppanuuden toteutumisen areena. Lapsikohtainen suunnitelma varhaiskasvatuksesta laaditaan jokaisella lapselle päivähoitossa yhteistyössä vanhempien kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelmassa luodaan yhteistä todellisuutta ja ymmärrystä lapsesta sekä sovitetaan yhteen vanhempien ja kasvattajien erilaisia tulkintoja lapsesta. Keskustelut ovat kasvatuskumppanuuden kehittymisen ja syventymisen keskeisiä tilanteita. (Alasuutari ym. 2006, 107; Kaskela & Kekkonen 2006, 45 - 46.)

Päivittäiset käytännöt muodostavat perustan vanhempien ja ammattilaisten kumppanuussuhteen kehittymiselle. Perheiden kanssa käydään vuoropuhelua säännöllisesti lapsen jokapäiväisestä elämästä ja varhaiskasvatuksesta. Kuulumiset vaihdetaan lasta tuotaessa ja haettaessa. Päivittäiset keskustelut luovat vanhemmille ymmärrystä lapsen päiväkotiarjesta ja näin perhe saa kokonaiskuvan lapsen päivästä. Luottamuksellisen suhteen rakennuttua erityistä huomiota vaativien asioiden puheeksi ottaminen on luontevampaa ja helpompaa. Henkilöstön haasteena on ylläpitää kumppanuuden ilmapiiriä erityisesti silloin, kun työntekijöiden ja vanhempien käsitykset yhteistyöstä, kasvatuskäsityksistä, kasvatusmenetelmistä, lapsen hoidon ja kasvatuksen tarpeista tai perheen ja päivähoiton vastuunjaosta eroavat. Kasvatuskumppanuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota silloin, kun lapsen ja perheen elämäntilanne syystä tai toisesta vaatii tavonomaista kasvatusyhteistyötä monipuolisempaa tukea ja apua. (Alasuutari ym. 2006, 102; Kaskela & Kekkonen 2006, 46 - 47.)

6.2 Kasvatuskumppanuuden merkitys

Kasvatuskumppanuus luo pohjaa sille, että lapselle tärkeiden aikuisten yhteinen, mutta jaettu kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään elämäkokonaisuuden. Kasvatuskumppanuus on lapsen ja perheen kaikinpuolisen hyvinvoinnin edistämistä ja vahvistamista niin, että vanhemmilla olisi voimia ja kykyä suoriutua vanhemmuudestaan mahdollisimman hyvin. Parhaimmillaan lapsi kokee turvallista jatkuvuutta kodin ja päivähoiton välillä, mutta pahimmillaan turvattomuutta ja hämmennystä eri osapuolten vähätellessä ja mitätöidessä toisiaan. (Kaskela & Kekkonen 2006, 5; Mikkola & Nivalainen 2010, 12.)

Päivähoidon henkilöstö on vastuussa siitä ajasta, jonka lapsi viettää päivähoidossa ja vanhemmat ovat vastuussa kotona ja perhepiirissä tapahtuvasta hoidosta ja kasvatuksesta. Kertomalla vanhemmalle hoitopäivän tai -jakson aikana kertyneitä lapsen tarinoita, tapahtumia, kokemuksia, tunteita ja elämyksiä kasvattaja tarjoaa vanhemmalle tilan ja paikan eläytyä ja liittyä siihen osaan lapsen elämää, jossa ei itse voinut olla läsnä. Olennaista on, että työntekijöiden ja vanhempien välillä vallitsee keskinäinen luottamus ja kunnioitus. Vanhemman tulee voida luottaa siihen, että lapsen tarpeet ja toiveet tulevat kuulluksi, nähdyksi, vastaanotetuksi ja jaetuksi – lapsi on asiantuntevassa ja hyvässä hoidossa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 21.)

Vanhempien ja päivähoidon henkilöstön välinen vuorovaikutussuhde on merkityksellinen lapsen kehityksen kannalta. Vuorovaikutus toimii lapsen erilaisia kasvuympäristöjä, kotia ja päivähoitoa, yhdistävänä tekijänä. Siten se edesauttaa ehyen kasvuympäristön muodostumista lapselle. Toimiva vuorovaikutussuhde avartaa vanhempien ja henkilöstön näkökulmia lapsen kehityksestä ja kasvatuksesta sekä tukee kumpaakin osapuolta lapsen huolenpidossa ja kasvatuksessa. (Alasuutari, Hännikäinen, Karila, Nummenmaa & Rasku-Puttonen 2006, 91.)

6.3 Kasvatuskumppanuutta ohjaavat periaatteet

Kasvatuskumppanuutta ohjaavat kuulemisen, kunnioituksen, luottamuksen ja dialogisuuden periaatteet, jotka yhdessä luovat pohjan kumppanuussuhteen rakentumiselle ja pysyvyydelle. Jotta voi rakentaa eheän ja syvän kumppanuussuhteen, täytyy osapuolten kuulla, kunnioittaa ja luottaa toiseen osapuoleen sekä olla tasavertainen toisen kanssa. Osapuolten tulee myös pystyä dialogisuuteen perustuvaan vuorovaikutukseen.

6.3.1 Kuuleminen

Vuoropuhelussa keskinäisiä asioita ovat kuuntelu ja toisen kuuleminen. Kuuleminen ei ole ensisijaisesti taito vaan suhde toiseen ihmiseen, joten kuulevassa suhteessa asetetaan kuulemaan toisen ihmisen ajatuksia, puhetta. Se on eläytyvää keskittymistä ja kuuntelemista sekä sisältää aina läsnäolon vaatimuksen. Kuuleminen näyttäytyy toiselle kiinnostuksena, empaattisuutena ja rehellisyytenä. Kuulluksi tuleminen on eheyttävä kokemus ja kasvatuskumppanuuden keskeinen periaate. Kuunteleminen ei onnistu, jos kuuntelija ei kykene luomaan turvallista ja myönteistä ilmapiiriä. Kuuntelija haluaa ja uskaltaa ottaa vastaan sen, mitä toinen viestittää, mutta se voi joskus olla ris-

kin ottamista ja vaatii näin erilaisten tunteiden sietämistä. Yhteistä tarinaa kerrotaan, kun kuullaan ja kerrotaan. (Kaskela & Kekkonen 2006, 21.)

6.3.2 Kunnioitus

Ihminen haluaa tulla hyväksytyksi sellainen kuin on, ilman ehtoja. Kunnioittava asenne on toisen arvostamista ja hyväksymistä. Arvostava asenne ilmenee ajatuksina ja siitä kautta myös tekoina. Avoimuus ja myönteisyys auttavat ihmistä ymmärtämään, että häntä kunnioitetaan ja arvostetaan. Kuuntelemisen kautta voidaan oppia ymmärtämään, hyväksymään ja kunnioittamaan toista ihmistä. Kunnioitus helpottaa todellisen vuorovaikutuksen syntymistä, jossa on mahdollista tuoda asiat esille peittelemättä ja teeskentelemättä. Toiselle osoitetaan kunnioitusta puhumalla ja toimimalla rehellisesti ja avoimesti, asioiden salaaminen on viesti kunnioituksen ja arvostuksen puutteesta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 34.)

6.3.3 Luottamus

Luottamus rakentuu kuulemisen ja kunnioituksen periaatteista. Luottamuksen syntyyn tarvitaan aina aikaa, yhteisiä kohtaamisia sekä vuoropuhelua. Useimpien vanhempien mielestä luottamus päivähoiton työntekijöihin rakentuu lapsen ja työntekijän välisestä suhteesta, siitä millä tavalla työntekijät välittävät tietämystään ja tuntoisuuttaan lapsesta. Kasvattajan sensitiivinen suhde lapseen herättää vanhempien luottamuksen ja turvallisuuden tunteen lapsen hyvästä hoidosta. Luottamus rakentuu myös vanhempien mahdollisuudesta vaikuttaa lapsensa hoitoon, kasvatukseen sekä opetukseen liittyvissä asioissa. Päivittäinen vuoropuhelu lapseen liittyvistä asioista luo perustan luottamukselle ja mahdollistaa yhteisen ymmärryksen lapsesta. Kasvatuskumppanuuden yksi keskeisistä tavoitteista on luoda luottamuksellinen ilmapiiri kaikelle työntekijöiden ja vanhempien väliselle vuoropuhelulle. (Kaskela & Kekkonen 2006, 36.)

6.3.4 Dialogi

Dialogi määritellään taidoksi ajatella, puhua ja toimia yhdessä. Siinä luodaan yhteistä ymmärrystä ja sovitellaan yhteen erilaisia tulkintoja todellisuudesta. Kuulemisessa on dialogin avain. Vain kuuleva suhde voi synnyttää aitoa vuoropuhelua, jossa kaikilla on tilaa tulla näkyviksi omine ajatuksineen. Dialogi toteutuu tasa-arvoisessa puheessa, jossa toisen tietämys ei ole arvokkaampaa tai merkityksellisempää kuin toisen. Dialo-

giseen vuoropuheluun mahtuu rehellisyys, suorapuheisuus ja eri mieltä oleminen, koska sitä kannattelee kuulemisen ja kunnioituksen kokemus. Dialogisessa kasvatustilapiirissä on tärkeää luoda työntekijöiden ja vanhempien välille hyvä keskusteluympäristö. (Kaskela & Kekkonen 2006, 38.)

7 OMAHOITAJUUS

Lapsi tarvitsee paljon rohkaisua ja kannustusta tutkiessaan, opitellessaan ja ottaessaan uusia asioita haltuunsa. Tärkeintä on, ettei lasta jätetä selviämään yksin. Perusluottamuksen kannalta lapsella on tarve saada kääntyä ensisijaisesti yhteen aikuiseen ja vasta sen jälkeen useampaan. Etenkin pienen lapsen psyyke tarvitsee jatkuvaa aikuisen läsnäoloa, jotta lapsi selviää päivähoitopäivästä. Mitä pienempi lapsi on, sitä enemmän hän tarvitsee aikuisen apua, tukea ja läsnäoloa. Kollektiivinen vastuu lapsista ei ole mahdollista ja suuressa ryhmässä toimittaessa on aina vaarana, että joku tai jotkut lapset jäävät syystä tai toisesta vähemmälle huomiolle. Omahoitajuus pystyy tarjoamaan etenkin pienelle lapselle hoitopäivän, jonka puitteissa lapsi voi turvallisesti tutkia ympäristöään, totutella toisiin lapsiin ja ennen kaikkea kiintyä yhteen aikuiseen. Lapsi voi myös luottaa, että ainakin yksi aikuinen lohduttaa, kannustaa ja ymmärtää häntä arjen kiireistä huolimatta. Luottamus syntyy sitoutumisesta, hyväksynnästä ja tuen antamisesta; omahoitaja pystyy tarjoamaan lapselle kaikkia näitä. (Mikkola & Nivalainen 2010, 20 - 21.)

Omahoitaja vastaa lapsen päivähoiton aloituksesta ja arjen sujumisesta. Lapsi pystyy sisäistämään yhden aikuisen kunnolla ja luottaa siihen, että hänestä huolehditaan ja välitetään. Omahoitaja on tärkein tiedonvälittäjä vanhemmille, vaikka ei välttämättä ole päivittäin vanhempien tavattavissa. (Mikkola & Nivalainen 2010, 34.)

7.1 Päivähoidon haasteet

Päivähoidossa moni lapsi joutuu selviytymään suuressa ryhmässä jatkuvasti syntyvistä kahakoista, odottamisesta sekä kilpailemaan aikuisen huomiosta ja puheenvuodoista. Lapselle tulisi taata omahoitaja, joka kannattelee lapsen kasvua ja pystyy vastaanottamaan lapsen tunteita, käsittelemään ne ja palauttamaan rakentavasti takaisin aikuiselle. Lapsi pystyy kokemaan kaikki sellaiset tunteet ja tunteiden voimat, joita hoitava aikuinen kokee hänen kanssaan yhteisessä, jaetussa ilmapiirissä. Mitä pienemmässä ryhmässä lapsi on, sen helpompaa ja turvallisempaa hänen on hallita omaa toiminta-

sa, tulla näkyväksi yksilönä ja olla oma itsensä. Lapsi voi toimia lähikehityksen vyöhykkeellä aikuisen tukemana, ja aikuisen on myös helpompi havainnoida ja suunnata lapsen toimintaa. Pienissä ryhmissä aikuinen voi keskittyä paremmin yhteen lapseen ja saada kokemuksen siitä, että on oikeasti ehtinyt kohdata ryhmänsä lapsia. Isoissa ryhmätilanteissa aikuisen energia menee koko ryhmän ohjaamiseen eikä yksittäiselle lapselle jää aikaa. (Mikkola & Nivalainen 2010, 19 - 20, 31 - 32; Sinkkonen 2003, 27 - 28.)

7.2 Omahoitajuus Meripirtin päiväkodissa

Meripirtin päiväkodissa omahoitajakäytännön avulla turvataan, että päiväkodissa on ainakin yksi henkilö, joka on perehtynyt perheen asioihin. Luottamus perheen ja päiväkodin välillä syntyy helpommin ja vanhemmilla on turvallinen olo, että lapsi on hyvissä käsissä. Omahoitajamallin toimiessa asioista on helppo puhua ja vaikeitakin asioita on helpompi käsitellä. Lapsi saa myös hyvän ja turvallisen alun päiväkodissa, kun lapsi saa omahoitajan. Omahoitaja pystyy huomioimaan lapsen kasvun ja kehityksen tarpeita, joten lasta pystytään näin paremmin tukemaan. Omahoitajan vastuualueisiin kuuluvat lapsen kasvukansion kokoaminen lapsen kanssa, kasvatus- ja vasu-keskustelut, lapsen asioista tiedottaminen muulle työyhteisölle, perheen asioista perillä oleminen, yhteyden pitäminen eri yhteistyötahoihin sekä kuukausitiedotteen tekeminen ("oman lapsen" kuulumiset). Omahoitajakäytäntö luo sekä lapselle että vanhemmalle turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta. Omahoitaja toimii linkkinä päiväkodin ja kodin välillä ja on tutumpi aikuinen, jonka puoleen vanhempien on helppo kääntyä.

8 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

8.1 Tutkimuksen esittely ja tutkimuskysymys

Tutkimukseni aiheena on "Lapsen osallisuuden lisääminen ja kasvatuskumppanuuden syventyminen omahoitajuus-menetelmän avulla". Tutkimuksellani pyrin selvittämään, kuinka omahoitajuus vaikuttaa lapsen elämään ja kasvatuskumppanuuteen työntekijöiden ja perheen välillä. Tutkimustani voi hyödyntää esimerkiksi omahoitajuus-menetelmän arvioinnissa päiväkotit Meripirtissä. Tutkimukseni tuo esille työntekijöiden mielipiteet ja arviot omahoitajuuden toteutumisesta. Tulosten avulla päiväkotit voi arvioida, suunnitella ja kehittää omahoitajuus-menetelmää, työtapojaan sekä omaa

ammattitaitoaan. Tutkimuskysymyksenäni on: ”Kuinka omahoitajuus tukee kasvatuskumppanuutta ja lapsen arkea päiväkodin työntekijöiden mielestä?”

8.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedonhankintaa ja aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Tutkimuksessa pyritään ymmärtämään kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti. Laadullisella tutkimusmenetelmällä yritetään löytää selityksiä niille ongelma-alueille, joita tutkitaan. Valitsin tämän tutkimusmenetelmän, sillä näin pystyin antamaan tilan tutkittavien henkilöiden näkökulmille ja kokemuksille sekä perehtymään tutkimukseen liittyviin ajatuksiin, tunteisiin ja vaikuttumiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1996, 161, 164, 185.)

Laadullisessa tutkimuksessa tietoa kerätään yleensä teemahaastattelun, havainnoinnin tai ryhmähaastattelujen avulla, mutta myös kyselylomaketta on mahdollista käyttää. Tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisotoksen menetelmää käyttäen. Kvalitatiivinen tutkimus toteutetaan joustavasti ja suunnitelmia muutetaan olosuhteiden mukaisesti. Tapaukset käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. Tarkoitukseni on kyselylomakkeiden avulla haastatella työntekijöitä omahoitajuus-menetelmästä. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään usein harkinnanvaraista otantaa eikä tutkittavien määrä ole kovin suuri, jolloin tärkeää on aineiston laatu. (Hirsjärvi ym. 1996, 164.)

Laadullisessa tutkimuksessa kohteena ovat ihmiset ja ryhmät, sosiaaliset tilanteet ja kehityskulut, kulttuuri tai tietty aikakausi. Tutkimuskohteena on rajallinen määrä tapauksia tai jopa yksi ainoa tapaus. Kaikkia kohteita tarkastellaan yksilöinä, joiden kaikkia ominaisuuksia on tarkasteltava yhtenä kokonaisuutena. Tutkimuksessa voi valita useista erilaisista menetelmistä. Tutkimus voi tähdätä joko käytännön sovelluksiin kuten esimerkiksi laadun parantamiseen, mutta tavoitteena voi olla myös tieteenalan teorian korjaaminen tai laajentaminen. Tutkimukseen sisältyy kohteen kuvaaminen laadullisin käsittein. Kohde halutaan ehkä nähdä eri tavalla kuin ennen, ymmärtää tai testata uudella tavalla sekä muodostaa tutkimuksen tuloksena ilmiötä paremmin ku-

vaavia käsitteitä ja käsitelmalleja. Laadullisia tutkimusmenetelmiä on paljon ja menetelmän valinta riippuu tutkimuksen tarkoituksesta ja aineiston luonteesta. Analysointimenetelmällä tarkoitetaan tapaa, jolla tutkimuksen aineisto käydään läpi, analysoidaan ja kootaan tulokset. (Tanskanen 1999.)

8.3 Tutkimusaineiston analysointi

Analysoin tutkimusaineiston sisällönanalyysimenetelmän avulla. Sisällönanalyysi on ihmisen minkä tahansa henkisen tuotteen sisällön tieteellistä tutkimusta. Analysointimenetelmän avulla pyritään tiivistettyyn ja yleisessä muodossa olevaan kuvaukseen tutkittavasta ilmiöstä. Analyysin tarkoituksena on saada kokonaiskuva aineistosta. Kirjoitin kyselylomakkeen vastaukset sellaisenaan tietokoneella, sillä kirjoittamalla aineiston ”puhtaaksi” sain jo hyvän tuntuman aineistoon. Konekirjoitustekstiä on myös helpompi lukea ja analysoida kuin käsialaa eivätkä alkuperäiset vastaukset tuhoudu aineistoa käsitellessä. (Tanskanen 1999.)

Käsittelin aineiston luokittelemalla niitä samankaltaisuuksien mukaan. Käsittelin jokaisen kysymyksen erikseen ja luokittelin vastaukset samankaltaisten ajatusten mukaan, jotta kaikkien vastaukset tuli huomioitua. Tein jokaisesta kysymyksestä oman yhteenvedon, jonka jälkeen lisäsin vielä suoria lainauksia yhteenvedon tueksi. Näin lukijan on helpompi seurata, miten ja mistä ajatuksista yhteenvedo on rakentunut. Tein työntekijöiden numeraalisesta arvioinnista kaavion Excel-ohjelmalla, jotta se selkeyttää tyytyväisyyttä omahoitajuudesta.

8.4 Tutkimuksen kulku

Valitsin opinnäytetyöhön laadullisen tutkimusmenetelmän, sillä opinnäytetyössä haettiin vastauksia kysymyksiin, jotka pohjautuivat työntekijöiden henkilökohtaisiin käsityksiin ja mielipiteisiin omahoitajuudesta ja sen toteutumisesta.

Aineistonkeruumenetelmäksi opinnäytetyöhön valitsin kyselylomakkeen. Laadin kyselylomakkeen teoriatietojen pohjalta sekä mietin, miten parhaiten saisin vastauksen kysymykseen. Kyselylomake sisälsi kahdeksan kysymystä, joista seitsemän oli avointa kysymystä, joihin työntekijät saivat vastata omin sanoin, ja yksi oli numeraalinen arviointi työntekijöiden tyytyväisyydestä omahoitajuuteen. Kyselylomakkeen mukana oli saatekirje työntekijöille, josta selvisi tutkimuksen tarkoitus ja tavoite.

Opinnäytetyön aihe vahvistettiin syksyllä 2009 ja keväällä 2010 tehtiin sopimus opinnäytetyöstä sekä haettiin tutkimuslupaa. Syksyllä 2010 työntekijöille lähetettiin kyselylomake, johon heillä oli aikaa vastata reilu kaksi viikkoa. Päiväkodin johtaja lähetti kyselylomakkeet suljetussa kirjekuoressa nimettöminä minulle, jolloin aineiston tutkiminen alkoi. Tutkimusaineisto analysoitiin sisältöanalyysina. Tutkimus valmistui maaliskuussa 2011.

9 TUTKIMUSTULOKSET

Omahoitajamenetelmän vaikutus päiväkodin työnkuvaan

Omahoitajuuden koettiin selkiyttäneen ja parantaneen työtä; tiedonkulku ja dokumentointi olivat kehittyneet. Vastaajat nostivat tärkeäksi asiaksi vasu-keskustelujen hoitamisen vanhempien kanssa – jokainen hoitaa ”oman” lapsen asiat. Muutaman vastaajan mukaan omahoitajuus oli myös antanut luvan keskittyä vain omiin lapsiin. Omahoitajuuden koettiin helpottavan työntekoa, sillä omille lapsille oli nyt enemmän aikaa, lapsia tuli seurattua tarkemmin ja havainnointi oli lisääntynyt. Muutama vastaaja nosti esille, että työntekijöiden motivaatio oli kasvanut ja itsetunto kohentunut vastuun myötä sekä osa perheistä oli tullut läheisemmiksi. Osa vastaajien mukaan työnteko ei ollut muuttunut. Omahoitajamenetelmä on vasta aloitettu Meripirtin päiväkodin vuoroitoyksikössä, joten muutaman työntekijän oli sen vuoksi vaikea kertoa miten työnteko oli muuttunut omahoitajuuden myötä. Näin työntekijät kertoivat omahoitajuuden vaikutuksesta työnkuvaan:

”Koen, että omahoitajuus lähentää hoitajaa ja perhettä mikä on hyvä asia, mutta toisaalta toiset perheen jäivät ’kaukaisemmiksi’..”

”Se kevensi työtä ja antoi ’luvan’ olla vain oman pienryhmänsä touhuissa kun niin oli sovittu.”

”Tulee seurattua tarkemmin lasta ja kirjattua asioita ylös.”

Omahoitajamenetelmän hyvät puolet

Omahoitajuuden koettiin vaikuttavan positiivisesti perheen ja päiväkodin yhteistyöhön. Vastaajien mielestä suhde vanhempiin ja lapsiin oli nyt läheisempi, koska työntekijällä oli aikaa tutustua lapseen ja perheeseen – perhe ja lapsi tunnetaan paremmin. Kasvatuskumppanuuden koettiin vahvistuneen sekä luottamuksen ja yhteistyön lisääntyneen, jonka ansiosta vanhempien oli helpompi tulla puhumaan asioista. Työnteossa nähtiin muutoksia; oma työnteko syveni ja helpottui. Vastaajat kokivat, että arki oli selkeämpää, kun vastuu oli jaettu tasaisesti ja jokainen sai hoitaa omien lastensa asiat, jolloin ongelmatilanteissa asiat myös hoituvat nopeammin. Monen vastaajan mukaan keskittyminen lapsiin oli parantunut ja lapsien päivää tuli seurattua tarkemmin. Työntekijät kuvailivat omahoitajuuden hyviä puolia:

”Saa lapsesta tietoa enemmän, ymmärtää häntä paremmin. Kun jokaisella lapsella on omahoitaja, niin lapsiin keskitytään paremmin, suhde ei jää ’pintaraapaisuksi’.”

”Helppoa työntekijälle kun on ”omat” periaatteet, tiedät tarkalleen mitä olet perheiden kanssa puhunut ja milloin vasut käyty. Kun on omat perheet ja kaikki hoitavan omat perheensä on arki selkeämpää.”

”Se lähentää perheiden ja omahoitajan yhteistyötä, perheiden toivottavasti helpompi puhua asioista, ei tarvitse havainnoida kaikkia → omat lapset tarkempaan syyniin.”

”Työnjako parantuu, oma työnkuva selkiytyy kun tietää keiden lasten asiat ovat enemmän omalla vastuulla. Omahoitaja pystyy paremmin ”perehtymään juuri omiin lapsiin.”

Omahoitajamenetelmän huonot puolet

Suureksi haasteeksi omahoitajuuden toteutumisessa nähtiin vuorohoito ja sen haasteellisuus. Vuorot omahoitajan ja lapsien välillä menevät usein ristiin ja lapsia saattaa nähdä harvoin. Lähes kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että vuorohoidossa omahoitaja ja lapsi saattavat kohdata harvoin, jolloin myös hoitajan suhde vanhempiin jää heikommaksi. Ongelmat vanhempien kanssa nousivat myös esiin: vanhemmat eivät vält-

tämättä ole innokkaita tulemaan keskusteluun, joskus ”kemat eivät kolahda” ja joihinkin vanhempiin on vaikea saada toivottua suhdetta. Haasteellisena koettiin myös toisten perheiden jääminen etäisemmiksi sekä vastuu kaikista lapsista. Työntekijät kertoivat omahoitajuuden haasteista:

”Vuorohoidossa todella haasteellista.”

”Vuorohoidossa ei tapaa ns. omia lapsia tarpeeksi usein. Havainnointi vaikeampaa lasten puuhista ja kehityksestä. Vanhempien kanssa tapaa vielä harvemmin ja se on huono asia.”

”Vuoroa tekevän hoitajan vaikea seurata, kohdata lasta ja vanhempia.”

”Kuitenkin yhteisvastuu kaikista lapsista. Tieto muiden perheiden tilanteista jää vähemmälle.”

Omahoitajuuden tuki kasvatuskumppanuudelle

Lähes jokainen vastaaja oli sitä mieltä, että omahoitajuuden myötä kasvatuskumppanuus oli syventynyt ja yhteys vanhempiin oli tiiviimpi. Omahoitajuuden koettiin lisäävän luottamusta hoitopaikan ja perheen välillä. Useissa vastauksissa oli mainittuna, että oli helpompi ottaa asioita puheeksi ja keskustelu vanhempien kanssa oli lisääntynyt. Yleisesti koettiin, että omahoitaja pääsi lähemmäs perhettä ja luottamukselliset suhteet oli helpompi rakentaa, kun on yksi hoitaja, joka hoitaa lapsen asioita. Myös lapsen kehitystä oli helpompi seurata. Eräs vastaajista oli myös vahvasti sitä mieltä, että kasvatuskumppanuuden pitäisi lähteä molemmista – ei pelkästään työntekijästä. Yksi vastaaja nosti myös omahoitajuuden huonoksi puoleksi sen, että osa perheistä jäi etäisemmiksi. Työntekijät kertoivat omahoitajuuden tuesta kasvatuskumppanuudelle:

”Kasvokkain rauhassa jutteleminen usein antoisampaa kuin ’pikana’ eteisessä.”

”Yhteistyö lähenee ja syvenee, sama ihminen kaikissa keskusteluissa mukana, tietää asiat. Perhe kokisi ainakin yhden aikuisen ’läheiseksi’, helppo puhua. Pystyy seuraamaan lapsen kehitystä tarkemmin!”

Omahoitajuuden tuki lapsen arkeen ja osallisuuteen

Omahoitajuuden myötä koettiin lasten saavan enemmän yksilöllistä huomiota ja kannustusta. Omahoitaja pystyi tukemaan paremmin lasta, sillä hän tuntee paremmin lapsen tarpeet, toiveet ja haasteet. Joidenkin vastaajien mielestä ”omien lasten” kanssa voi myös tehdä joskus jotakin erityistä pienryhmässä, jos lapset ovat paikalla yhtä aikaa. Lapsen arjen ja osallisuuden koettiin syventyvän ja parantuvan, sillä lapsi luottaa paremmin omahoitajan läsnä ollessa. Lapsella oli yksi tuttu ja turvallinen aikuinen, johon tukeutua ja kiintyä. Muutamat vastaajat mielsivät myös päivähoidon aloituksen, ryhmään sopeutumisen ja ryhmämuutoksen helpommiksi omahoitajuuden myötä. Yleisesti koettiin, että lapsen asiat tulivat hoidettua paremmin ja omahoitajan kanssa oli helpompi jakaa hyvät ja huonot asiat. Erään vastaajan mukaan että vanhemmat saavat tiedon lapsen asioista, oli omahoitaja paikalla tai ei. Muutama vastaaja ei osannut vastata kysymykseen tai heidän mukaansa omahoitajuuden tukemista lapsen arjessa ja osallisuudessa ei huomaa. Näin työntekijät kuvailivat omahoitajuuden vaikutusta lapsen arkeen ja osallisuuteen:

”Yksilöllinen tuki ja kannustus mahdollisuuksien mukaan.”

”Lapsi luottaa paremmin, kun omahoitaja on läsnä. Aloitus ja oman hoitajan läsnäolo helpottaa päivähoitoon siirtymisessä sekä ryhmässä toiseen siirtyessä. Pienen lapsen on helpompi kiinnittyä ensin yhteen aikuiseseen ja kokea turvallisuutta.”

”Lapsi tietää kuka on hänen omahoitajansa → tukee, kannustaa jne.”

”Hyvät ja huonot asiat ja tapahtumat jaetaan helpommin oman hoitajan kanssa.”

Vastaajien muutosideat omahoitajuuden toteutumisessa

Useat vastaajat eivät osanneet vastata kysymykseen ja monet olivat sitä mieltä, että kokemusta oli vielä liian vähän, jotta kysymykseen voisi vastata. Eräs vastaaja oli sitä mieltä, että omahoitajuuden toteutumisessa vuorohoito oli haasteellista ja omahoitajuus toteutuu päivähoitoyksikössä. Eräs vastaaja myös toivoi saavansa lisää yhteistä aikaa omien lastensa kanssa. Yleisesti vuorohoidon haasteellisuus ja sitä kautta vähäinen aika lasten kanssa nousivat jälleen haasteeksi omahoitajuuden toteutumisessa. Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että kirjattua tietoa pitäisi olla enemmän, ettei tieto lapsesta ja perheestä ole vain yhden ihmisen hallussa. Työntekijöiden muutosideat jäivät vähäisiksi:

”En osaa tässä vaiheessa vielä sanoa, kokemusta vielä liian vähän.”

”Vuorohoito haasteellinen, päiväpäiväkodissa toteutuu.”

”Tietty enemmän ’aikaa’ omien lasten kanssa touhuilemiseen.”

Omahoitajan poissaolon aikana

Omahoitajuuden ja vastuun todettiin siirtyvän työkavereille, jos lapsen omahoitaja on poissa. Pidemmissä poissaoloissa lapselle voitiin sopia ”varaomahoitaja”, joka ottaa tilapäisesti omahoitajavastuun. Vastaajat totesivat, että lapset olivat yhteisiä omahoitajuudesta huolimatta. Muutamien vastaajien mielestä omahoitajuus ei muutu, sillä omahoitajan ja lapsen kohtaamisia saattaa muutenkin olla harvoin vuorohoidollisista syistä. Moni vastaaja nostikin jälleen esiin vuorohoidon haasteellisuuden omahoitajuuden toteutumisessa. Eräs vastaaja oli sitä mieltä, että lapsen havainnointi ja tarkkailu vaikeutuivat. Useat kuitenkin kokivat, että lapsesta käytiin keskustelua ja tiedonkulku työntekijältä toiselle oli tärkeää. Eräs vastaaja myös totesi, että lapset tiesivät kyllä, jos omahoitaja ei ole paikalla. Näin työntekijät pohtivat omahoitajan poissaolon seurauksia:

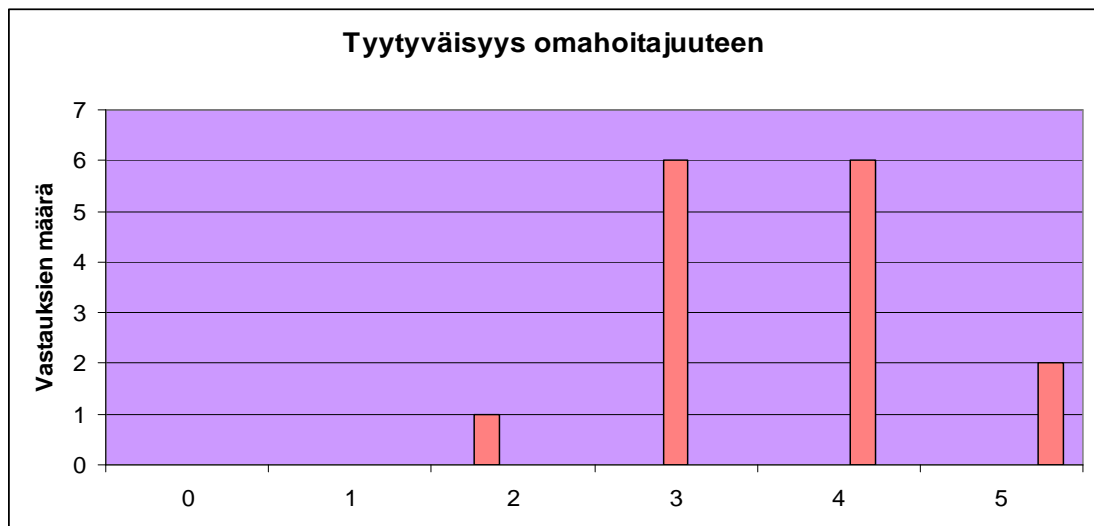
”Siitä kerrotaan lapselle ja vanhemmille ja kerrotaan myös että me muut hoidamme sinua niin kauan kuin omahoitaja on poissa.”

”Se ei muutu vaan vaatii vielä enemmän hoitajalta ja tiedon välittämistä muiden kasvattajien kanssa.”

”Jos pois esim. yhden päivän, pari, tilanne ok. Vuorohoidossa voivat olla useita päiviä peräkkäin pois, se tukee omahoitajuudesta todella haasteellista.”

Työntekijöiden tyytyväisyys omahoitajuuteen

Numeraalisessa arvioinnissa tyytyväisyyttä omahoitajuuteen kuvattiin ympyröimällä numero, joka vastaa omaa mielipidettä asiasta. Kyselylomakkeessa nolla vastasi ajatusta ”En lainkaan tyytyväinen” ja viisi tarkoitti ”Todella tyytyväinen”. Kuviosta 1 käy ilmi, että suurin osa vastaajista on tyytyväisiä omahoitajuuteen.

Kuva 1. Työntekijöiden tyytyväisyys omahoitajuuteen.

10 TULOSTEN YHTEENVETO JA TARKASTELO

Omahoitajuus toimii loistavana siltana vanhempien ja työntekijöiden välillä. Se helpottaa kasvatuskumppanuuden syntyä ja luottamuksen rakentumista sekä auttaa ylläpitämään näitä. Lapsen osallisuus ja näkökulma arjessa tulevat myös helpommin huomioitua, sillä omahoitajalla on aikaa tarkastella ja kuunnella lasta. Omahoitaja pystyy näin keskittymään paremmin lapsen kasvattamiseen ja kehityksen tukemiseen, joten kasvatukselle pystytään asettamaan tarkemmat tavoitteet. Lapsen kehitystä on myös helpompi seurata, kun lapsen ja perheen tuntee hyvin. Lapsi tarvitsee elämäänsä pysy-

viä ihmissuhteita, sillä etenkin pieni lapsi kiinnittyy päivittäiseen hoitajaansa. Omahoitaja pystyy myös keskittymään paremmin lapsen kasvattamiseen ja kehityksen tukemiseen,

Hoitajan tulee osoittaa kiinnostusta lasta kohtaan ja innostua lapsen kiinnostuksen kohteista, mikä voi olla vaikeaa suuressa lapsiryhmässä, jossa jokainen haluaa huomiota ja läheisyyttä. Omahoitajamenetelmän avulla pyritään turvaamaan lapsen oikeus huomioon ja hyvinvointiin. Lapsella on mahdollisuus saada enemmän huomiota kiireisen arjen keskellä, kun yhdellä aikuisella on vastuu hänestä. Näin myöskään kukaan lapsi ei jää huomiotta.

Työntekijät vaikuttavat olevan pääosin tyytyväisiä omahoitajuuteen ja sen toteutumiseen Meripirtin päiväkodissa. Suureksi haasteeksi omahoitajuuden toteutumisessa nousee vuorohoidon haasteet, sillä omahoitajan ja lapsen kohtaamiset saattavat jäädä vähäisiksi, jos työ- ja hoitovuorot menevät ristiin. Henkilöstöllä on kuitenkin yhteisvastuu lapsista, joten kukaan lapsi ei jää ilman aikuisen tukea ja huomiota, vaikka omahoitaja ei olisi lapsen kanssa samaan aikaan päiväkodissa.

Kaiken kaikkiaan omahoitajuuden koettiin helpottavan arjen työtä ja kasvatustehtävää. Perheen kanssa tehtävä kasvatusyhteistyö selkeytyy omahoitajuuden avulla ja perheen kanssa on helppo puhua vaikeistakin asioista. Työntekijöiden mielestä kasvatuskumppanuus on syventynyt ja yhteys perheeseen on tiiviimpi. Omahoitajuus tukee lapsen hyvinvointia, sillä lapsi saa enemmän huomiota ja tukea aikuiselta. Lapsen tarpeet, toiveet ja näkökulma tulee huomioitua, koska aikuisella on hänelle aikaa. Lapsi voi luottaa arjen kiireessä siihen, että ainakin yksi aikuinen on hänen tukenaan ja lähellä.

10.1 Tutkimusmenetelmän arviointi

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä oli juuri oikea tähän tutkimukseen, sillä tutkimuksessa haluttiin ymmärtää tutkittavaa ilmiötä ja sen seurauksia. Kysely oli helpoin, nopein ja halvin tapa suorittaa tutkimus välimatkojen ja aikataulujen kannalta. Vastaajien yksityisyys oli taattu, jolloin motivaatio vastaamiseen saattoi olla suurempi. Huonona puolena näen toivottua alhaisemman vastausprosentin, mutta kyselytutkimus on aina riski, sillä vastaajien määrää ei voi tietää tarkalleen ja kyselyiden sisältö voi jäädä heikoksi tutkimuksen kannalta. Näin jälkikäteen voin todeta, että haas-

tattelut ja havainnointi olisivat saattaneet antaa kattavamman ja todellisemman kuvan omahoitajuuden vaikutuksista. Havainnointi olisi auttanut näkemään tilanteet todellisuudessa ja haastattelujen avulla olisi voinut saada vastaajista enemmän irti. Tutkimuksesta tuli myös lyhyempi kuin olin ajatellut. Luulin, että kyselylomakkeiden purku ja analysointi olisi ollut suurempi ja laajempi prosessi kuin mitä se todellisuudessa oli. Muutama haastattelu kyselyn lisäksi olisi voinut tuoda lisää sisältöä tutkimukseen. Olen kuitenkin tyytyväinen käytettyyn tutkimusmenetelmään, sillä resurssien kannalta en olisi suurempaa tutkimusta pystynyt tekemään.

10.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksessa pyritään välttämään virheiden syntymistä, mutta siitä huolimatta tulosten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat. Luotettavuuden kannalta on tärkeää kyetä osoittamaan yhteys aineiston ja tuloksen välillä. Suoria lainauksia tulee käyttää raporteissa vain esimerkinomaisesti, eikä tutkittavaa saa tunnistaa niistä. Raporttiin on hyvä säilyttää näytteitä, joista ajattelukulku on lähtenyt. Näytteiden tarkoituksena on tehdä lukijalle helpommaksi seurata tutkijan ajattelua sekä elävöittää tutkimusraporttia. Vastauksien ottamisella näytteiksi on osaltaan tarkoitus näyttää aineiston ja tuloksen välinen yhteys sekä antaa lukijalle mahdollisuus seurata ja arvioida tutkijan ajattelua analyysiprosessissa. (Remes ym. 2009, 231; Tanskanen 1999.)

Sisältöanalyysissä on luotettavuuden kannalta ongelma siinä, että tutkija ei pysty objektiiviseen tarkasteluun analyysiprosessista, vaan tulos perustuu subjektiiviseen näkemykseen asiasta. Analyysissä haasteena on se, miten tutkija onnistuu pelkistämään aineiston niin, että kuvaus ja tutkimustulokset olisivat mahdollisimman luotettavia. (Tanskanen 1999.)

Tutkimukseen piti osallistua 23 kasvattajaa, mutta vain 15 kasvattajaa vastasi kyselylomakkeeseen. Vastausprosentti oli 65 %, joka vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen. Jää vain arvailujen varaan, miten 100 % vastausprosentti olisi vaikuttanut tutkimustuloksiin. Lähetin kyselylomakkeet marraskuussa, jolloin ihmisillä saattoi olla joulukii-reitä, mikä saattoi vaikuttaa omalta osaltaan vastaajien määrään. Tutkimusta voisi olla myös melko vaikeaa toistaa, sillä ajan kuluessa vastaajien ajatukset ja kokemukset omahoitajuudesta sekä vastaajamäärä olisivat voineet muuttua. Tutkimusta voi kuitenkin pitää luotettavana, sillä vastaajien määrä oli reilusti yli puolet tavoitetusta.

10.3 Jatkotutkintamahdollisuudet

Tutkimuksessa on otettu huomioon ainoastaan työntekijöiden näkökulma, joten laajentamalla tutkimusta perheiden näkökulmaan omahoitajuudesta voitaisiin saada kattavampi kokonaiskuva asiasta. Kyselemällä ja haastatteleamalla perheitä ja lapsia saataisiin käsitys siitä, miten he kokevat asian ja miten omahoitajuus heidän mielestään on muuttanut arkea. Myös havainnoimalla lapsia ja päivähoiton arkea voisi pystyä paremmin selvittämään omahoitajuuden vaikutuksia. Havainnoinnin avulla pystytään paremmin ottamaan selvää mitä todella tapahtuu ja sen avulla saadaan tietoa, toimivatko ihmiset todella niin kuin sanovat toimivansa.

11 POHDINTA

Lapsen kehityksessä on muistettava aina, että jokainen lapsi on ainutlaatuinen yksilö, oma itsenäinen persoonansa. Jokainen lapsi kehittyy omalla tavallaan, vaikka kehityksessä on tiettyjä lainalaisuuksia, jotka ovat kaikille yhteisiä. Lasta tulee arvostaa omalla itsenään ja samalla tulee iloita niistä asioista, jotka ovat hyvin, sekä tuettava ja houkuteltava esiin sitä, mikä on vielä hieman keskeneräistä. Lapsen kehityksen ymmärtämiseen tarvitaan kokonaisnäkemystä, sillä monet eri tekijät vaikuttavat siihen, miten lapsi kehittyy. Perimä antaa puitteet ihmisen kehitykselle ja ympäristö puolestaan vaikuttaa siihen, miten perimän suomia mahdollisuuksia käytetään hyväksi ja mitkä perintötekijät vaikuttavat. Keskeisintä on, että lapsi saa olla oma itsensä – hänellä on siihen oikeus. (Jarasto & Sinervo 1997, 15 - 19.)

Lapsen kanssa tärkeintä on aina lapsen hyvinvointi ja kehityksen tukeminen. Lapsen kehityksen kannalta tärkeää on turvallisuuden tunne niin kotona kuin päivähoitossa. Lapsi tuntee olevansa turvassa, kun aikuisella on hänelle aikaa ja aikuinen on aina lapsen tavoitettavissa. Jokainen lapsi ansaitsee tasavertaista huomiota ja kohtelua aikuiselta eikä kukaan saisi jäädä vähemmälle huomiolle kuin toinen. Lapsen tulee voida luottaa ympäristöön ja siihen, että aikuinen on tukena vaikeissakin tilanteissa. Jos aikuisella ei ole aikaa, ei hän tunnista lapselle hankalia tilanteita, jolloin lapsen tukeminen on mahdotonta. Etenkin pienelle lapselle aikuisen läsnäolo on tärkeää, sillä hänen avustuksellaan lapsi uskaltaa kokea eri asioita ja tutustua ympäristöönsä. Aikuisen tehtävä on turvata lapselle turvallista vuorovaikutusta, jossa lapsi voi rauhassa tutustua ympäristöön ja itseensä.

Omahoitajuus lisää lapsen turvallisuuden tunnetta. Tutun aikuisen ollessa läsnä lapsi tuntee olevansa turvassa, jolloin hän uskaltaa tutustua ympäristöönsä. Turvallisuuden tunteen luominen on huomattavasti vaikeampaa, jos läsnä oleva aikuinen ei ole lapselle tuttu. Lämmin vuorovaikutus hoitajan ja lapsen välillä on tärkeää. Jos lapsi kokee, että hänet hyväksytään sellaisena kuin hän on, se edistää positiivisen minäkäsityksen ja vahvan itsetunnon kehittymistä. Omahoitajalla on aikaa luoda tämä turvallinen ja lämmin vuorovaikutussuhde lapsen kanssa, mikä edistää lapsen kokonaisvaltaista kehitystä.

Kasvatuskumppanuus ja yhdessä kasvattaminen ovat aina haasteita, sillä luottamuksen syntyminen vie aikaa. Yhdessä kasvattaminen on helpompaa, kun lasta kasvattavat aikuiset tuntevat lapsen ja tämän perheen hyvin, jolloin lapsen tarpeet tulee huomioitua paremmin. Kasvatukselle on myös helpompi tehdä tavoitteet, kun vastuu on jaettu tasaisesti ja kaikki osapuolet tietävät missä mennään. Suurissa ryhmissä lapsen yksilöllinen huomiointi on aina haaste, joku lapsi jää aina vähemmälle huomiolle. Omahoitajuus pyrkii tasapuoliseen hoivaan ja huomiointiin. Päivähoidossa aikuiset vaihtuvat usein eikä lapsi ehdi välttämättä tutustua kunnolla kehenkään eikä kukaan ehdi tutustua lapseen ja perheeseen. Kun on aikaa lapselle, hän tulee kuulluksi. Lapsi tuntee olevansa tärkeä, kun aikuisella on aikaa olla kiinnostunut lapsen asioista.

Perheiden kokonaisvaltainen tukeminen on helppoa silloin, kun perheen tuntee hyvin. Työntekijä osaa löytää perheen voimavarat haastavissakin tilanteissa ja auttaa pahimman yli. Vanhemmat joutuvat usein selittämään samat asiat useaan otteeseen monelle työntekijälle, sillä tiedonkulussa on aina katkoksia, vaikka asiat pyrittäisiin jakamaan jokaisen työntekijän kesken. Tieto muuttuu aina kulkiessaan ihmiseltä toiselle.

Omahoitajuus luo kaikki tarvittavat edellytykset kasvatuskumppanuudelle. Ainakin päivähoiton aloitusvaiheessa vanhempien on helpompi rakentaa kasvatuskumppanuutta yhden ihmisen kanssa kuin koko päivähoiton henkilöstön. Luottamus ei synny itsestään vaan vaaditaan päivittäisiä yhteisiä kohtaamisia ja hetkiä.

Olen kasvanut ammatillisesti tehdessäni tätä opinnäytetyötä. Opin ymmärtämään, että lapsen yksilöllinen havainnointi ja huomiointi ovat ensisijaisen tärkeitä lapsen kehityksen kannalta. Lapselle tulee antaa aikaa, jotta hän tulee kohdatuksi ja jotta lapsi tuntee olevansa huomioitu ja tärkeä arjen kiireen keskellä. Vanhempien kanssa tulee pyrkiä rakentamaan luottamuksellinen ja syvä suhde, jotta lasta voitaisiin tukea mah-

dollisimman paljon. Omahoitajuus tavoittelee vain lapsen etua ja hyvinvointia ja koen sen olevan loistava menetelmä etenkin alle 3-vuotiaiden kanssa toimiessa. En välttämättä pääse koskaan kokeilemaan omahoitajuutta, mutta ottamalla omahoitajuuden keskeiset piirteet ja tavoitteet osaksi arjen kasvatustyötä, pyrin lapsen kannalta parhaaseen toimintaan. Opin ymmärtämään lapsen kehityskaarta paremmin sekä kuinka tärkeää on rakentaa syvä ja luottamuksellinen suhde koko perheeseen. Sain eväitä omaan ammatillisuuteeni ja jaksamiseeni, ymmärsin paremmin miksi tätä työtä tehdään ja mitä lasten eteen voi tehdä. Työn nimi muodostui opinnäytetyön loppuvaiheessa

Marja Kaskela kirjoitti hienon runon tunteista ja ajatuksista, joita lapsen jättäminen päivähoidon vanhemmissa herättää. Runo kiteyttää hienosti syvimmän ajatukseni siitä, millainen merkitys päivähoidolla on perheelle.

Vanhemman äänellä

*En anna vain lastani
annan kaikkeni
luovun ja luovutan
itseltäni pois
huolehdittavaksi*

*Päiväkodin portilla
kun käsi jaksaa vilkuttaa
lähettää suukkoja loputtomiin
vielä ensimmäisissä liikennevaloissa
vielä työni äärellä
viipyy mielessäni
katseen pyyntö
Älä unohda, tule pian*

*Lähetän terveiseni
olen jo matkalla
luotasi luoksesi
Kiireisissä kohdissa
sydän liikaa sinne päin
ei niin tärkeää, täyttä täällä
ettei mieleeni mahtuisi*

*Päiväkodin portilla
kun tunnit ovat vilkutusten välissä
löydän kiikkujani
likaisen janoisen iloisen
Ihmeeni*

*Sydän liikahtaa Teihin päin
olen kiitollinen hyvästä hoidosta*

(Kaskela teoksessa Kaskela & Kekkonen 2006, 48)

LÄHTEET

Aho, S. 1996. Lapsen minäkäsitys ja itsetunto. Helsinki: Edita Oy.

Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Karila, K., Nummenmaa, A. & Rasku-Puttonen, H. (toim.) 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Arajärvi, Terttu. 2001. Äidin ja isän pallerot. Kaksi ensimmäistä ikävuotta. Saarijärvi: Kustannusosakeyhtiö Ajatus.

Asetus lasten päivähoidosta (1973/367)

Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Ikonen, O. & Virtanen, P. (toim.) 2007. Erilainen oppija – yhteiseen kouluun. Kokeimuksia yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden kehittämisestä. Juva: WS Bookwell Oy.

Jarasto, P., Sinervo, N. 1997. Alle kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus.

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino OY.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta: opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: Juva.

Meripirtin päiväkotit. Kotkan kaupunki. Saatavissa:

http://www.kotka.fi/alltypes.asp?menu_id=1760&menupath=1574,1703,1726,1760

[viitattu 17.2.2011]

Lapsen ääni -kehittämishjelma. Saatavissa:

http://www.lapsenaani.fi/lapsen_aani.html [viitattu 20.3.2011]

Launonen, K. 2007. Vuorovaikutus – kehitys, riskit ja tukeminen kuntoutuksen keinoin. Jyväskylä: Gummerus.

Lund, T. 2009. Pienryhmäpedagogiikka ja omahoitajuus -seminaari 8.10.2009.

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2010. Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto.

Peltonen, H. 2004. Kasvattajana sosiaali- ja terveysalan ammateissa. Tampere: Tammi.

Sinkkonen, J. (toim.) 2003. Pesästä lentoon. Vantaa: WSOY.

Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) 2002. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: WSOY.

Tanskanen, A. 1999. Empiiriset aineistot. Saatavissa:

<http://www.uta.fi/laitokset/hoito/wwwoppimateriaali/luku5a.html> [viitattu 2.3.2011]

Tanskanen, A. 1999. Sisällön analyysi hoitotieteessä. Saatavissa:

<http://www.uta.fi/laitokset/hoito/wwwoppimateriaali/luku5e.html> [viitattu 2.3.2011]

Turunen, K. E. 2005. Ikävaiheiden kriisit. Juva: Bookwell Oy.

Hei!

Opiskelen Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa Sosiaalialalla suuntautumisvaihtoehtona Kasvatus- ja perhetyö. Opinnäytetyöni käsittelee omahoitajamenetelmää Meripirtin päiväkodissa ja yhteistyötahoni on Lapsen Ääni -hanke. Työni tavoitteena on selvittää kuinka omahoitajamenetelmä tukee arjen osallisuuden lisäämistä ja kasvatuskumppanuuden syventämistä.

Tarkoituksena on selvittää työntekijöiden näkökulma asioihin ja niiden toteutumiseen. Toivon Teiltä rehellisiä vastauksia.

Olen tehnyt kyselylomakkeen Meripirtin päiväkodin työntekijöille ja pyydän Teitä vastaamaan kyselyyn **12.12.2010** mennessä. Jokainen vastaus on minulle tärkeä. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti.

Jos on jotakin kysyttävää, ota rohkeasti yhteyttä.

Terveisin,

Henna Vanhanen

henna.vanhanen@student.kyamk.fi

ARJEN OSALLISUUDEN LISÄÄMINEN JA KASVATUSKUMPPANUUDEN SYVENTÄMINEN OMAHOIJTAMENETELMÄN AVULLA

Kyselyn tarkoituksena selvittää omahoitajamenetelmän vaikutuksia päiväkodissa.

1. Millä tavoin omahoitajamenetelmä on muuttanut työntekoa päiväkodissanne?

2. Omahoitajuusmenetelmän hyvät puolet

3. Omahoitajuusmenetelmän huonot puolet

4. Millä tavoin omahoitajuus tukee kasvatuskumppanuutta?

5. Millä tavoin se tukee lapsen arkea ja osallisuutta?

6. Mitä tekisit toisin/muuttaisit omahoitajuuden toteutumisessa?

7. Miten omahoitajamenetelmä muuttuu, jos lapsen omahoitaja ei ole töissä?

8. Oletko tyytyväinen omahoitajamenetelmään? (1-5)

En lainkaan 0 1 2 3 4 5

Todella tyytyväinen